

Ref 50

Fråga om när tillsynsmyndigheten ska förordna en ny ledamot i styrelsen i en stiftelse för att styrelsen ska bli beslutför.

2 kap. 12 § och 9 kap. 7 § första stycket 1 stiftelselagen (1994:1220)

Högsta förvaltningsdomstolen meddelade den 17 oktober 2024 följande dom (mål nr 4305-23).

Bakgrund

1. En stiftelse är en juridisk person som bildas genom att egendom enligt förordnande av en eller flera stiftare avskiljs för att varaktigt förvaltas som en självständig förmögenhet för ett bestämt ändamål. I en stiftelse med egen förvaltning ombesörjs förvaltningen av en styrelse, som ansvarar för att föreskrifterna i stiftelseförordnandet följs. Styrelsen ska utse och entlediga ledamöter om inte annat följer av förordnandet.

2. Styrelsen i en stiftelse är beslutför, om mer än hälften av styrelseledamöterna enligt stiftelseförordnandet är närvarande. Om det i förordnandet anges ett högsta och ett lägsta antal ska mer än hälften av det faktiska antalet ledamöter vara närvarande.

3. En stiftelse står under tillsyn av länsstyrelsen. Myndigheten ska förordna nya styrelseledamöter, om det behövs för att styrelsen ska bli beslutför.

4. Av Stiftelsen Minervaskolans stiftelseförordnande framgår att stiftelsens styrelse utser och entledigar styrelseledamöter samt konstituerar sig själv. Vidare anges i förordnandet att styrelsen ska bestå av lägst fyra och högst åtta ledamöter samt att styrelsen är beslutför om mer än hälften av hela antalet styrelseledamöter är närvarande.

5. I beslut den 17 augusti 2022 konstaterade Länsstyrelsen i Norrbottens län att styrelsen i Stiftelsen Minervaskolan bestod av färre än det lägsta antal styrelseledamöter, dvs. fyra ledamöter, som ska finnas enligt stiftelseförordnandet. Styrelsen bestod då enligt länsstyrelsen av L.B.S., S.B. och H.J. Länsstyrelsen ansåg att styrelsen inte var beslutför med tre styrelseledamöter och förordnade en ny ledamot. Förordnandet skulle gälla till dess att en ny styrelseledamot hade utsetts i behörig ordning.

6. S.B. och H.J. överklagade länsstyrelsens beslut till Förvaltningsrätten i Luleå, medan L.B.S. motsatte sig bifall till överklagandet. Förvaltningsrätten avslog överklagandet.

7. S.B. och H.J. överklagade förvaltningsrättens avgörande till Kammarrätten i Sundsvall. Även i kammarrätten motsatte sig L.B.S. bifall. Domstolen ändrade förvaltningsrättens dom och upphävde länsstyrelsens beslut med följande motivering. För det fall det faktiska antalet styrelseledamöter understiger lägsta antal ledamöter enligt stiftelseförordnandet avses med hela antalet det lägsta antalet enligt stiftelseförordnandet, vilket är fyra i Stiftelsen Minervaskolan. Styrelsen var därmed beslutför med tre ledamöter.

Yrkanden m.m.

8. L.B.S. yrkar att kammarrättens dom ska upphävas och att förvaltningsrättens dom ska fastställas. Hon yrkar även ersättning för rättegångskostnader. Hon anför följande. Kammarrätten har på ett felaktigt sätt tillämpat majoritetsreglerna för omröstning i en stiftelses styrelse på frågan om när en styrelse är beslutför. En stiftelse kan inte vara beslutför när den består av färre styrelseledamöter än det lägsta antal som ska finnas enligt stiftelseförordnandet.

9. Länsstyrelsen i Norrbottens län anser att överklagandet ska avslås och anför följande. Stiftelsens styrelse är enligt såväl stiftelsens föreskrifter som lagstiftningen på området beslutför om mer än hälften av det hela, faktiska, antalet ledamöter är närvarande. Styrelsen var därmed beslutför med tre styrelseledamöter och länsstyrelsen skulle därför inte ha förordnat en ny ledamot.

10. S.B. och H.J. anser att överklagandet ska avslås. De yrkar ersättning för rättegångskostnader.

Skälen för avgörandet

Rättslig reglering m.m.

11. Enligt 2 kap. 9 § stiftelselagen (1994:1220) ska styrelsen i en stiftelse med egen förvaltning utse och entlediga ledamöter om inte annat följer av stiftelseförordnandet.

12. I 2 kap. 12 § anges att styrelsen i en stiftelse med egen förvaltning är beslutför, om mer än hälften av hela antalet styrelseledamöter är närvarande. Om det i stiftelseförordnandet föreskrivs att fler styrelseledamöter måste vara närvarande, gäller i stället det. Om inte stiftelseförordnandet föreskriver en särskild röstmajoritet, gäller som styrelsens beslut den mening som mer än hälften av de närvarande röstar för eller, vid lika röstetal, den mening som ordföranden biträder.

13. Av 9 kap. 1 § första stycket framgår att en stiftelse med egen förvaltning står under tillsyn av den länsstyrelse som är tillsynsmyndighet i det län där stiftelsens styrelse har sitt säte. Av 5 § första stycket 2 följer att tillsynsmyndigheten kan förelägga en eller flera

styrelseledamöter att fullgöra sina åligganden. Enligt 7 § första stycket 1 ska tillsynsmyndigheten förordna en ny styrelseledamot i en stiftelse med egen förvaltning, om detta behövs för att styrelsen ska bli beslutför. Av andra stycket framgår att ett sådant förordnande gäller till dess att en ny ledamot har blivit utsedd i behörig ordning.

Högsta förvaltningsdomstolens bedömning

14. I Stiftelsen Minervaskolans stiftelseförordnande anges att styrelsen ska bestå av lägst fyra och högst åtta styrelseledamöter. Styrelsen, som bestod av tre ledamöter, var således undertalig. I en sådan situation åligger det tillsynsmyndigheten att – för det fall att styrelsen är beslutför men inte vidtar åtgärder – förelägga styrelsen att utse ytterligare ledamöter eller – för det fall att styrelsen inte är beslutför – utse erforderligt antal styrelseledamöter (9 kap. 5 § första stycket 2 och 7 § första stycket 1 stiftelselagen).

15. Frågan är nu om Stiftelsen Minervaskolan var beslutför med endast tre ledamöter.

16. L.B.S. anser att reglerna ska tolkas så, att en styrelse i en stiftelse inte är beslutför så fort den består av färre styrelseledamöter än det lägsta antal som ska finnas enligt stiftelseförordnandet.

17. Högsta förvaltningsdomstolen konstaterar att bestämmelserna i 2 kap. 12 § och 9 kap. 7 § stiftelselagen är av olika karaktär. I de två första meningarna i det förstnämnda lagrummet förklaras vad som avses med att styrelsen är beslutför medan i 9 kap. 7 § första stycket 1 regleras tillsynsmyndighetens skyldighet att ingripa när styrelsen inte är beslutför.

18. Enligt 2 kap. 12 § första stycket första meningen stiftelselagen är styrelsen i en stiftelse med egen förvaltning beslutför, om mer än hälften av hela antalet styrelseledamöter är närvarande. I förarbetena anges att med hela antalet styrelseledamöter menas det antal som ska finnas enligt stiftelseförordnandet eller, om det i förordnandet anges ett högsta och ett lägsta antal, det faktiska antalet ledamöter (prop. 1993/94:9 s. 130). Av detta kan utläsas att när det i förordnandet anges ett spann med ett lägsta och ett högsta antal styrelseledamöter menas med hela antalet det faktiska antal som ligger inom spannet.

19. I motiven till bestämmelsen om tillsynsmyndighetens skyldighet att ingripa vid bristande beslutförhet anges som exempel att mer än hälften av styrelsens ledamöter lämnar uppdraget samtidigt eller hela styrelsen entledigas av myndigheten genom ett interimistiskt beslut (prop. 1993/94:9 s. 205). Exemplifieringen avser alltså fall där det över huvud taget inte finns några styrelseledamöter kvar eller de kvarstående ledamöterna inte uppgår till det antal som måste vara närvarande för att styrelsen ska vara beslutför enligt 2 kap. 12 § stiftelselagen.

20. Det kan således varken av lagtexten eller av nyssnämnda exempel utläsas att uttrycket beslutför i 9 kap. 7 § första stycket 1 stiftelselagen ska ges en annan innebörd än den innebörd som uttrycket har enligt 2 kap. 12 §. Valet av exempel ger tvärtom stöd för att uttrycket ska ha samma innebörd i hela lagen. När det i stiftelseförordnandet anges ett spann ska frågan om styrelsen är beslutför dock inte bedömas utifrån det faktiska antalet ledamöter utan utifrån det lägsta antalet ledamöter som föreskrivs där.

21. Enligt Högsta förvaltningsdomstolens mening följer av det anförda att när en eller flera styrelseledamöters uppdrag i en stiftelses styrelse upphör och den inte längre är fulltalig ska tillsynsmyndigheten bedöma frågan om styrelsen är beslutför utifrån antalet kvarstående ledamöter. En undertalig styrelse är beslutför om antalet återstående styrelseledamöter är fler än hälften av det antal som anges i stiftelseförordnandet eller, om det i förordnandet föreskrivs att fler styrelseledamöter måste vara närvarande, det antal ledamöter för beslutförhet som anges där. Om det i stiftelseförordnandet anges ett spann ska antalet kvarstående ledamöter uppgå till mer än hälften av det lägsta antalet ledamöter enligt spannet för att styrelsen ska vara beslutför.

22. En ordning i enlighet med det sagda är vidare i linje med vad som gäller för aktiebolag och ekonomiska föreningar, jfr 8 kap. 15 § aktiebolagslagen (2005:551) och NJA 2015 s. 312 samt 7 kap. 15 § lagen (2018:672) om ekonomiska föreningar.

23. I Stiftelsen Minervaskolans stiftelseförordnande anges att styrelsen ska bestå av lägst fyra och högst åtta styrelseledamöter samt att styrelsen är beslutför om mer än hälften av hela antalet styrelseledamöter är närvarande. Styrelsen var därmed beslutför när den bestod av tre ledamöter. Eftersom styrelsen var beslutför ankom det inte på länsstyrelsen att med stöd av 9 kap. 7 § första stycket 1 stiftelselagen förordna en ny styrelseledamot. Kammarrättens avgörande är således riktigt.

24. Länsstyrelsen har meddelat att myndighetens förordnande inte längre gäller. Saken i Högsta förvaltningsdomstolen har således förfallit. Målet ska därför skrivas av.

25. L.B.S., S.B. och H.J. har yrkat ersättning för rättegångskostnader. Då det saknas laglig möjlighet att utge ersättning för rättegångskostnader i målet ska yrkandena om ersättning avvisas (HFD 2022 ref. 10).

Högsta förvaltningsdomstolens avgörande

Högsta förvaltningsdomstolen avvisar yrkandena om ersättning för rättegångskostnader.

Högsta förvaltningsdomstolen avskriver målet.

I avgörandet deltog justitieråden *Jermsten, Mattsson, Askersjö, Baran* och *von Essen*. Föredragande var justitiesekreteraren Eveline Gewert.

Förvaltningsrätten i Luleå (2022-12-21, ordförande *Hjærtberg Wernqvist*):

Frågan i målet är om länsstyrelsen har haft fog för sitt beslut att förordna S.S. som styrelseledamot i Stiftelsen Minervaskolan.

Förvaltningsrätten konstaterar inledningsvis att varken länsstyrelsen eller förvaltningsdomstol i ett ärende om registrering av uppgifter om en styrelse med bindande verkan kan slå fast vem eller vilka som är styrelseledamöter i stiftelsen. Denna uppgift ankommer på allmän domstol. Inom ramen för en prövning av detta slag ingår emellertid bl.a. en bedömning av om en ändringsanmälan innehåller uppgifter som är materiellt riktiga. Detta grundas i det förhållandet att länsstyrelsen, utan att det uttryckligen följer av lag, har en skyldighet och en befogenhet att göra en materiell prövning av en ändringsanmälan riktighet och förenlighet med stiftelselagen och stiftelseförordnandet. Länsstyrelsen ska vägra registrering av uppgifter som strider mot vad länsstyrelsen anser vara det materiellt riktiga förhållandet (jfr. bl.a. Kammarrätten i Stockholms dom den 11 februari 2011 i mål nr 1220-09, Kammarrätten i Göteborgs domar den 17 november 2011 i mål nr 2154-11 och den 29 juni 2016 i mål nr 3902-15, samt Henning Isoz, Stiftelselagen, En kommentar s. 234 f).

Om det behövs för att styrelsen ska bli beslutsför ska länsstyrelsen förordna en ny styrelseledamot (9 kap. 7 § stiftelselagen).

Avseende Stiftelsen Minervaskolan finns i målet en handling med rubriken "Stiftelseurkund, stiftelseförordnande och stadgar för Stiftelsen Minervaskolan". Denna handling benämns i det överklagade beslutet som stiftelsens stadgar. Förvaltningsrätten konstaterar att stiftelselagen saknar bestämmelser om stadgar, enligt 2 kap. 1 § stiftelselagen så ska föreskrifterna i stiftelseförordnandet följas vid förvaltningen av stiftelsens angelägenheter, om inte föreskrifterna strider mot någon bestämmelse i denna lag. Mot denna bakgrund betraktar förvaltningsrätten handlingen som stiftelsens förordnande.

Det är i målet ostridigt att stiftelsens styrelse vid tidpunkten för styrelsemötet den 20 augusti 2021 bestod av L.B.S., H.J. och S.B., dvs. tre personer. I förevarande fall gör klagandena bl.a. gällande att styrelsen har varit beslutsför med tre ledamöter vid mötet och att en ny styrelse bestående av fem ledamöter då valdes. Avgörande för frågan om styrelsen rätteligen har kunnat besluta att förordna S.S. som styrelseledamot i stiftelsen är därmed i första hand om styrelsen vid tidpunkten för mötet den 20 augusti 2021 var beslutsför.

Av stiftelseförordnandet punkt 5.3 framgår att styrelsen ska bestå av lägst fyra styrelseledamöter. Förvaltningsrätten konstaterar att styrelsen vid tidpunkten för det överklagade beslutet inte bestod av tillräckligt antal ledamöter utifrån förordnandet. För att säkerställa reell beslutsförhet i

stiftelsen har länsstyrelsen därför haft fog för sitt beslut att utse ytterligare en ledamot.

Förvaltningsrätten anser vidare att det inte har kommit fram skäl för att anse att det överklagade beslutet strider mot 1 kap. 9 § regeringsformen. Det har inte heller av handlingarna i målet i övrigt framkommit skäl för att anse att förordnandet av S.S. som styrelseledamot varit i strid med gällande bestämmelser. Vad S.B. och H.J. har anfört i sitt överklagande i denna del föranleder ingen annan bedömning.

Eftersom länsstyrelsen har haft fog för sitt beslut ska överklagandet avslås.

– Förvaltningsrätten avslår överklagandet.

Kammarrätten i Sundsvall (2023-06-22, Lovén, Åhlin och Gäverth):

Förordnande av styrelseledamot

Frågan i målet är om länsstyrelsen har haft fog för sitt beslut att förordna S.S. som styrelseledamot i Stiftelsen Minervaskolan.

Enligt 9 kap. 7 § första stycket 1 stiftelselagen ska länsstyrelsen förordna en ny styrelseledamot om detta behövs för att styrelsen ska bli beslutför.

I specialmotiveringen till 9 kap. 7 § stiftelselagen anges att tillsynsmyndigheten ska [...] förordna nya styrelseledamöter exempelvis om mer än hälften av styrelsens ledamöter lämnar uppdraget samtidigt eller om hela styrelsen entledigas interimistiskt av tillsynsmyndigheten med stöd av 6 § tredje stycket (prop. 1993/94:9 s. 205).

För att avgöra frågan om länsstyrelsen har haft fog för sitt beslut att förordna en styrelseledamot krävs att kammarrätten inom ramen för denna prövning tar ställning till styrelsens beslutförhet och därmed även styrelsens sammansättning.

Enligt 2 kap. 12 § stiftelselagen är styrelsen beslutför om mer än hälften av hela antalet styrelseledamöter är närvarande. Om det i stiftelseförordnandet föreskrivs att fler styrelseledamöter måste vara närvarande, gäller i stället det.

Av § 7.1 stiftelseförordnandet för Stiftelsen Minervaskolan framgår att styrelsen är beslutför om mer än hälften av hela antalet styrelseledamöter är närvarande. Av § 5.3 stiftelseförordnandet framgår att styrelsen ska bestå av lägst fyra och högst åtta styrelseledamöter.

I specialmotiveringen till 2 kap. 12 § stiftelselagen anges att med hela antalet styrelseledamöter menas det antal som ska finnas enligt stiftelseförordnandet eller, om det där anges ett högsta och ett lägsta antal, det faktiska antalet ledamöter. Också om förordnandet överhuvudtaget saknar föreskrift om antalet ledamöter får med hela antalet ledamöter förstås det antal ledamöter som faktiskt ingår i styrelsen. Av författningskommentaren framgår även att bestämmelsen om styrelsens beslutförhet sakligt sett har sin förebild i motsvarande bestämmelse för ekonomiska föreningar i 6 kap. 9 § i den då gällande lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar, föreningslagen (se prop. 1993/94:9 s. 130).

Av specialmotiveringen till 6 kap. 9 § föreningslagen framgår att med hela antalet styrelseledamöter menas det antal som ska finnas enligt stadgarna, eller, om där anges ett högsta och ett lägsta antal, det antal som

inom den angivna ramen har beslutats av föreningsstämman (se prop. 1986/87:7 s. 110).

Enligt 2 kap. 9 § första stycket stiftelselagen ska styrelsen utse och entlediga ledamöter om inte annat följer av stiftelseförordnandet. I § 5.2 stiftelseförordnandet för Stiftelsen Minervaskolan anges att styrelsen utser och entledigar styrelseledamöter samt konstituerar sig själv.

En grundläggande skillnad mellan den interna strukturen i en stiftelse jämfört med ett aktiebolag eller en ekonomisk förening är att stiftelsens styrelse inte har någon bolagsstämma eller föreningsstämma att ansvara inför. En annan i målet relevant skillnad är att stiftelsens styrelse själv fritt utser – och entledigar – ledamöter inom de ramar som stiftelseförordnandet ger.

Av specialmotiveringen till 2 kap. 12 § stiftelselagen framgår att om det finns ett lägsta och ett högsta antal i stiftelseförordnandet så avses med hela antalet det faktiska antalet styrelseledamöter. Detta skiljer sig således från vad som anges i specialmotiveringen till föreningslagen där det för motsvarande bestämmelse anges att med hela antalet menas det antal som stämman bestämt. Kammarrätten anser därmed att med hela antalet avses det antal ledamöter som vid aktuell tidpunkt faktiskt finns. För det fall att det faktiska antalet understiger lägsta antal styrelseledamöter enligt stiftelseförordnandet avses med hela antalet det lägsta antal som anges i förordnandet.

Av handlingarna i målet framgår att sedan Stiftelsen Minervaskolan bildades har antalet styrelseledamöter varierat. Vid två styrelsemöten i april 2021 valdes två nya styrelseledamöter. Såvitt framkommit i målet var styrelseledamöterna S.B. och H.J. inte kallade till dessa möten. Det framgår även att S.B. och H.J. blev, av länsstyrelsen, intermistiskt entledigade från sina uppdrag som styrelseledamöter i oktober 2020 och att detta beslut upphävdes av Umeå tingsrätt i mars 2021. Eftersom tingsrätten slutligt avgjorde målet upphörde länsstyrelsens interimistiska entledigande vid samma tidpunkt (jfr 9 kap. 6 § tredje stycket stiftelselagen). Kammarrätten konstaterar att vid tidpunkten för styrelsemötena i april 2021 var alltså S.B. och H.J. ledamöter i stiftelsens styrelse. Den omständigheten att S.B. och H.J. inte kallades till styrelsemötena i april 2021 medför att besluten om inval av styrelseledamöter vid dessa möten inte var giltiga (jfr Johansson, Svensk associationsrätt i huvuddrag, 13:e uppl., s. 234).

Vid tidpunkten för styrelsens möte den 20 augusti 2021 hade samtliga korrekt valda styrelseledamöter avgått utom L.B.S. (ordförande), S.B. och H.J. Styrelsen bestod därför av dessa tre som samtliga var närvarande.

Det lägsta tillåtna antalet styrelseledamöter enligt stiftelseförordnandet för Stiftelsen Minervaskolan är fyra. Eftersom det faktiska antalet styrelseledamöter vid tidpunkten för styrelsemötet den 20 augusti 2021 endast var tre hade styrelsen visserligen för få ledamöter. Men för att stiftelsen skulle vara beslutför krävdes enbart att mer än hälften av hela antalet styrelseledamöter närvarade. Vid den tidpunkten uppgick antalet hela styrelseledamöter till fyra, dvs. lägsta antal tillåtna styrelseledamöter enligt stiftelseförordnandet för Stiftelsen Minervaskolan. Styrelsen var därmed beslutför med de tre ledamöterna närvarande.

Enligt § 7.2 i stiftelseförordnandet för Stiftelsen Minervaskolan fattar styrelsen beslut med enkel majoritet. Vid lika röstetal gäller den mening

som företräds av styrelsens ordförande. Av detta följer att med tre närvarande styrelseledamöter blir beslutet i enlighet med det förslag som stöds av minst två ledamöter.

I protokollet från styrelsemötet den 20 augusti 2021 anges bl.a. följande. "För mötet fanns två förslag till styrelser. H.J. och S.B. föreslog: A.B., S.B., H.J., A.N. och E.M. Sittande styrelse föreslog att H.J. och S.B. skulle entledigas och till ny styrelse väljas: C.L., D.B., A.K. och L.B.S. Sittande styrelsens förslag vann majoritet. Styrelseledamöterna L.B.S., C.L. och A.K. beslutade att entlediga H.J. och S.B. samt välja L.B.S., C.L., A.K. och D.B. till ny styrelse."

Det framgår av protokoll från styrelsemöte den 9 februari 2022 att S.B. och H.J. röstade för sitt förslag till styrelse vid styrelsemötet den 20 augusti 2021. Eftersom det inte framgår av protokollet från den 20 augusti 2021 exakt hur röstningen har gått till men det framgår att S.B. och H.J. föreslog en styrelse anser kammarrätten att det inte finns skäl att ifrågasätta uppgiften om att de röstade på sitt eget förslag. Den ingivna kopian av ett e-postmeddelande från S.B. till länsstyrelsen den 25 januari 2022 visar inte att S.B. och H.J. avstod från att rösta för sitt eget förslag.

Det förslag till styrelse som därmed rätteligen vann majoritet vid styrelsemötet den 20 augusti 2021 är det förslag om fem styrelseledamöter som S.B. och H.J. föreslog (två mot en). Efter detta styrelsemöte var L.B.S. därmed inte längre styrelseledamot. Den nya styrelsen bestod i stället av A.B., S.B., H.J., A.N. och E.M. Såvitt framkommit har inte någon ändring i denna styrelsesammansättning skett före länsstyrelsens beslut om förordnande av styrelseledamot.

Vid tidpunkten för länsstyrelsens beslut att förordna S.S. som styrelseledamot bestod således styrelsen rätteligen av de fem styrelseledamöter som S.B. och H.J. föreslog vid mötet den 20 augusti 2021. Eftersom styrelsen var beslutför har länsstyrelsen inte haft grund för sitt beslut att förordna en styrelseledamot. Överklagandet ska därför bifallas och länsstyrelsens beslut upphävas.

– Kammarrätten ändrar förvaltningsrättens dom och upphäver länsstyrelsens beslut.